

BATTONYA ÉPÍTŐ FŐPAPJA

In memoriam Klivényi Lajos

Klivényi Lajos prépost-plébános
pappá szentelése 100. évfordulójára

(Írta: Bajnai Beke István)

Battonya, 2009.

Előszó

1909. június 29-én, Szent Péter és Pál főapostolok ünnepén egyházmegyénk akkori Székesegyházában, a temesvári Szent György Dómtemplomban Csernoch János csanádi püspök pappá szentelte a battonyai katolikus tanító, Klivinyi Lajos fiát, a hasonló nevű ifjabb Lajost. 100 éve történt ez a nagy esemény. Az ifjú levita kisiratosi majd makói káplánkodás után Kétegyházára került plébánosnak, onnan a szomszédos Dombegyházra, majd szülővárosa, Battonya plébánosa lett. Tehetsége, szervezői-építői zsenialitása itt bontakozott ki, felismerve és felhasználva az itteni lehetőségeket: iskolát, templomot, kultúrházat építtetett, nemcsak a battonyai katolikusoknak, hanem az egész településnek. Az 1930-as években Battonya -mondhatni- mintatelepülése volt a Csanádi Egyházmegyének. Bár élete delén szinte derékba tört ez a nagy ívű pályafutás, a II. világháborút követő kommunista diktatúra helyi hatalmasságai elűzték őt Battonyáról, emléke mindig is elevenen élt a battonyaiakban, 1975-ben bekövetkezett halálát követően egészen a mai napig. Nem lehet nem tudomást venni személyéről, tevékenységéről, amikor naponta látjuk a *falusi katedrális* ég felé nyúló két -máig ugyan befejezetlen- tornyát, naponta halljuk mélyen konduló, a jóra és nemesre figyelmeztető, általa öntetett harangjai szavát...

Ha elevenen is élt Klivényi prépost úr emlékezete a battonyaiakban, tény, hogy vele kapcsolatos, személyét, munkásságát méltató írás a mai napig nem jelent meg róla.

Halálát követően egy emléktábla került az általa emeltetett templom főbejárati ajtaja mellé. 30 év múlva egy róla mintázott gipsz szobor-portré került elő egy raktár mélyéről és helyeztetett el ugyanoda. Majd a 2008-ban felújított ún. Borsos-iskola vette fel a nevét. (Klivényi Lajos Katolikus Közösségi Ház) Pappá szentelése centenáriuma talán a Város is rehabilitálja őt az 1950-es években elszenvedett méltatlan sérelmekért, üldöztetéseiért, meghurcoltatásáért.

De mindennél maradandóbb alkotásai: iskola -templom -kultúrház.

Kis kötetünkben Klivényi Lajos egykori battonyai prépost-plébános battonyai tevékenységét vázoljuk fel, csupán érintőlegesen említve meg „elő”-és „utóéletét”.

Így emlékezünk rá és adózunk mély főhajtással emberi és lelkipásztori nagysága előtt, pappá szentelése 100. évfordulóján. És egyben az általa megálmodott, átépített és kibővített Szentháromság plébániatemplom 70 évvel ezelőtti felszentelését is felidézzük.

Battonya, 2009. tavaszán

Bajnai István
kanonok, plébános

1887-től 1933-ig

Klivényi (eredeti nevén: Klivinyi) Lajos 1887. február 18-án született Battonyán. Egy 1942-ben megjelent Egyházmegyei Névtár (ún. Schematizmus) szerint nemesi származású volt, *kis-chlivényi* nemesi előnévvel. Azonban ennek eredetéről semmiféle feljegyzést a későbbiekben sem találtunk. A battonyai egyházközség Kereszteltek Anyakönyve IX. kötete 201. oldalának 60. bejegyzése „Észrevételek” rovatában a következő szerepel: „A magyar királyi belügyminisztérium ad III. 285.610/1939.II.a. számú rendeletével régi magyar nemességét *kis-chlivényi* előnévvel igazolta és a KLIVÉNYI családnév használatához való jogát megállapította.”

Klivényi Lajos édesapja, Klivinyi Lajos (1859 – 1936.), a battonyai katolikus népiskola nagy tekintélyű tanítója, majd később igazgatója volt, aki Szeged-Alsóvároson született Klivinyi András („kincstári vállalkozó a sótárnál”) és Singléki (más feljegyzés szerint „Singlédi”) Apollónia fiaként, és 1880-ban, Faragó János plébános idejében került katolikus tanítónak Battonyára. Édesanyja Keresztúry Hermína (1867 – 1935.) volt, aki Battonyán született, Keresztúry József („italmérő”, azaz kocsmáros) és Dovalovszki Anna leányaként. A 26 éves tanító Battonyán ismerte meg aráját, a 17 éves Herminát és itt vette feleségül 1885. augusztus 26-án. Az eskető pap Bukovecz János segédlelkész volt, a vőlegény tanúja maga a plébános, Faragó János főtisztelendő úr, a menyasszonyé pedig Babits Rudolf „énekítő”, azaz a templom kántora volt. Első gyermekük Lajos Rezső volt, aki tehát 1887. február 18-án született s akit február 27-én tartott keresztvíz alá Babits Rezső (Rudolf) kántor és felesége Komáromy Paulina. A keresztelő pap Faragó János plébános volt.

(1888. február 25-én született -tudomásunk szerint- egyetlen testvére, Zoltán Mátyás, akit március 11-én keresztelt meg Gróczky Péter segédlelkész.)

Klivényi Lajos az elemi iskola 4 osztályát helyben végezte a katolikus népiskolában, majd Szegedre került konviktusba, a Piaristák Gimnáziumába. Ott is érettségizett 1905-ben, majd jelentkezett a Csanádi Egyházmegye Papnevelő Intézetébe, amely akkor az egyházmegye székhelyén, Temesvárott működött. Desseffy Sándor csanádi püspök vette fel az egyházmegye kispapjai közé. A temesvári Papnevelő Intézetben nagy tudású és kiváló nevelő paptanárok működtek: Dr. Kovács Sándor kanonok-reaktor, Benó József dogmatika tanár (később Apátfalván plébános, akit 1919-ben a betörő románok félholtra vertek), Dr. Szántó Géza bibliikus tanár (később kevermesi plébános lett), Ferch Mátyás egyháztörténelem, egyházjog tanár.

Akkor még csak 4 év volt a teológiai képzés, így Klivényi Lajos 1905-től 1909-ig volt a temesvári intézet növendéke. Közben elhunyt Desseffy Sándor püspök, helyébe Csernoch János került a csanádi püspöki székre. (Ő pár év múlva kalocsai érsek, majd esztergomi érsek, hercegprímás és bíboros lett.) Csernoch püspök szentelte pappá az egyházmegye Székesegyházában, a temesvári Szent Györgyről elnevezett Dómtemplomban 1909. június 29-én.

Németh Sándor kanonok, plébános így ír erről a battonyai Historia Domusban: „Klivinyi Lajos rkath. végzett teológus, a battonyai rkath. Igazgató-tanítónak a fia, 1909. jún. 29-én Temesvárott pappászenteltetvén, 30-án ugyanott, szülői jelenlétében, első sz. mise áldozatát mutatta be a Mindenhatóknak. Fölszenteltetése után hatodik napon, július 4-én, Battonyán, de. 10 órakor a plebániái főszentmisét, mint újmisést ő mondotta, teljes papi segédlettel, kiváltságos áldást osztva rokonai és a battonyai hívekre, emlékképecskéket adván mindannyiuknak.”

Az újmisést ifjú papot püspöke az Arad megyei Kisiratosra küldte segédlelkésznek, ahol 1911-ig működött. Kisiratoson ekkor Mihályfi Gyula volt a plébános. Az egyházközség kegyura a Szalbeck család volt, később a Jakabffy és a Ráth család gondoskodott az egyházközségről. A majdnem színmagyar település mintegy 2 300 lakosa katolikus volt, csupán két-három román család élt akkoriban Kisiratoson, akik görög keletiek voltak, illetve néhány izraelita vallású zsidó család is élt a faluban.

Két éves kisiratosi káplánkodás után Klivényi Lajos Makóra került ugyancsak segédlelkésznek. Makón akkor csak a belvárosi plébánia volt. Itt lelkipásztorkodott egészen 1921-ig, azaz 10 esztendeig. Makói plébánosa 1904 óta Kayser Lajos apát-kanonok volt, majd őt váltotta 1917-ben

Bezdan József. Makó Csanád vármegye székhelyeként jelentős társadalmi-politikai és kulturális központként működött. Ennek a kulturális és társadalmi életnek aktív tagjai voltak a katolikus papok, köztük az erre nagyon fogékony fiatal Klivényi Lajos segédlelkész is.

1921-ben Glattfelder Gyula megyéspüspök adminisztrátornak, tkp. plébános-helyettesnek nevezte ki Kétegyházára. Rövidesen teljes jogkörű plébános lett. 5 évig, 1926-ig működött Kétegyházán. Itt is a helyi társadalmi-kulturális élet meghatározó alakja volt. Igen jó viszonyt ápolt a kétegyházi kegyúri családdal, az Almásy grófokkal.

1926-ban nevezte ki Glattfelder püspök a Battonyával szomszédos Dombegyház plébánosává. Előde a szintén battonyai származású Oláh Mihály volt, aki-viszonylag- fiatalon, 54 évesen halt meg és temetni hazahozták Battonyára. (Sírja a XV-ös parcella keleti sarkában ma is meg van.)

Dombegyházán 6 évig, 1932 decemberéig működött plébánosként. Ez idő alatt Szavcsuk Sándor, Bauer Ödön, Karlovits Vince és Varga Mihály és Szita József voltak káplánként segítői a lelkipásztori munkában.

Dombegyházi plébánosként már 1927-ben 3 új harangot öntetett, az I. világháborúban elrekvirált harangok helyébe. Nagyarányú építkezésekbe fogtak: bővítették az ún. Lonovics-alapítványi vendéglőt, melynek jövedelme a káplántartás anyagi alapjait biztosította. Még egy trafikos bódét is építettek, amit, tisztességes fizetségért bérbe adtak. 1931-ben jelentős renoválást hajtottak végre a templomtornyon, majd 1932-ben belülről is teljesen felújították a templomot.

Alig fejezték be a munkálatokat, amikor a Glattfelder Gyula megyéspüspök 1932. december 6-án Klivényi Lajost szülővárosa, Battonya plébánosává nevezte ki.

1933-tól 1952-ig Battonyán

Klivényi Lajos új állomáshelyét 1933. január 6-án foglalta el. Január 8-án, vasárnap iktatták be az 1814-18 között épített Szentháromság plébániatemplomban, ahol őt 1887. február 27-én keresztvíz alá tartotta Babits Rudolf kántor úr. Az ünnepélyes beiktatást Raskó Sándor marosontúli főesperes végezte, az ünnepi szentmisét Dr. Csepregi Imre pápai kamarás, c. apát, makói esperes-plébános celebrálta. A jeles ünnepségen részt vettek még: Kelemen András pápai kamarás, apátfalvi plébános, Lukáts Imre c. esperes, tornyai plébános, Lengyel István kiérd. esperes, pécskai plébános (őt 1945 után a román titkosszolgálat letartóztatta, meghurcolták és bebörtönözték), Scheffer Ferenc mezőhegyesi plébános, Koncsek László makói hittanár. A battonyai egyházközségnek ekkor 3 káplánja volt: Kovács Lajos, Merksz Elemér és Werner Dezső. A szertartáson részt vettek a battonyai egyházak, hatóságok, hivatalok és egyesületek képviselői is, akik mindannyian köszöntötték az új plébánost. Majd a Korona szálló nagytermében 120 terítékes ebéd volt. A Megyéspüspök ugyanekkor a nagy kiterjedésű makói esperesi kerületből létrehozta az új Battonyai Esperesi kerületet s első espereséül az új battonyai plébánost, Klivényi Lajost nevezte ki. Az új battonyai kerület mindössze 4 plébániából állott, de a hívek létszámát tekintve igen jelentősnek mondható. Battonyának akkor mintegy 8000 katolikus híve volt, a kerülethez csatolt Mezőhegyesnek 5500, Dombegyháznak 4200, Kevermesnek 4800. Battonyán tehát a plébános mellett három segédlelkész működött, valamint a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek vezetésével működő katolikus polgári leányiskola, Mezőhegyesen Scheffer Ferenc plébános mellett Kaló István volt a segédlelkész, Dombegyházon Klivényi Lajos utóda Varga Ferenc plébános lett, Szita József segédlelkésszel, Kevermesen pedig Dr. Bodor József plébános és Berkes László segédlelkész volt a lelkipásztor. Battonya lakossága ezekben az években meghaladta a 13 000 főt.

A battonyai egyházközség Képviselőtestülete már a beiktatás előtt, 1932. dec. 11-i ülésén megszavazta az új plébános jövedelmét. E szerint ún. párbérváltság címén évi 3242 aranypengőt, stólaváltság címén évi 1200 aranypengőt állapított meg, ill. a néhai Vincze-Virág kegyúri pár alapítványából is, püspöki jóváhagyással bizonyos jövedelmet állapítottak meg.

Klivényi Lajos esperes-plébános már márciusban a meglévő 2 harang mellé 2 új harangot rendelt Szlezák László budapesti harangöntő műhelyéből. A mai „nagyharang” 980 kg súlyú (majdnem egy tonna!), a „kisharang” 130 kg. súlyú lett. (A II. világháborúban a már meglévő 4 harang közül egyet elrekviráltak és beolvasztottak.) Az új harangokat május 28-i látogatása alkalmával Dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök áldotta meg, aki ugyanazon a napon bérmált is Battonyán. Ugyancsak ezen a napon a Püspök úr megáldotta a katolikus polgári iskola új épületét.

Ezzel indult egy nagy formátumú főpap tevékenysége Battonyán. Nemcsak tárgyi értékeket hozott létre a közel 20 esztendőes battonyai tevékenysége során, hanem a lelki és szellemi élet irányításában és megvalósításában is jelentőset alkotott. Ebben a munkájában kiváló segítői voltak az egyházközség káplánjai, leginkább szintén nagyon tehetséges fiatalabb papok, az egyházközség alkalmazottjai, a nagyon buzgó, igényes katolikus hívek, a katolikus iskola tanítói, valamint a Zárda apácái is.

Még abban az évben, az addig tengődő *Szivgárda* katolikus gyermekegyesület fejlődése is nagy lendületet vett. 50-ről mintegy 200 főre emelkedett tagjainak létszáma, s mindez buzgó ifjú hívek munkájának köszönhető. Az 1933-as évben 176 keresztelő, 66 esküvő és 111 temetés volt. A templom kántora Árvai Béla helyett Gémes István lett.

A következő, 1934-es évben nagy fordulatot vett az évtizedek óta húzódó templomépítés ügye. Amikor a korábbi tavaszon Glattfelder püspök az egyházközségben járt, valószínűleg nagy benyomást tett rá a templom egyre rosszabb állapota, a hívek létszámának nagysága, így központilag elrendelte a bővítés haladéktalan megkezdését, amihez a maga segítségét is felajánlotta. A Vincze-Virág kegyúri pár alapítványából ekkor 45 000 pengő állt az egyházközség rendelkezésére. A Megyéspüspök Szóts Imre budapesti műépítészt bízta meg a templom

átépítésének megtervezésével. Az eredeti elgondolás szerint a tervező 25 méter hosszán és 15 méteres szélességben, egy kereszthajó hozzáépítésével kívánta megnagyobbítani az új templom befogadó képességét, tehát mintegy 5 000 főre tervezte meg.

Közben a meglévő alapítványi pénzekhez általános gyűjtést indítottak el a hívek körében. A gyűjtési akció motorja Forgách András kisbirtokos, egyházközségi képviselő volt. 16 jobb módú battonyai család 18 000 pengőt jegyzett, amelyet 5 év alatt fizettek be a templomépítésre.

Közben, 1934 nyarán az akkori két szőnyegszövő telep 84 munkaslánya, néhány asszonnal 5 hét alatt ingyen szőttek az építendő templom számára egy 7 méter hosszú, 3.4 méter széles perzsaszőnyeget. (Az évtizedek alatt kissé megkopottan ugyan, de még jelenleg is ékessége templomunknak a szembenisező oltár és a padok között.)

A templomi építkezések lebonyolítására vállalkozói versenytárgyalást hirdettek, amelyet a „Kis és Méder” szegedi építőipari vállalkozás nyert meg, 49 230 pengő költséggel.

A régi, klasszicista templom bontása 1934. július 16-án kezdődött meg. A szentmiséket, litániákat a plébániával -akkor- szomszédos polgári fiúiskola (mai Mikes Kelemen Gimnázium) tornatermében tartották, valamint nagyobb ünnepeken az udvaron nagy sátrat állítottak fel, lehetővé téve nagyobb tömeg részvételét is.

De már a bontás kezdeti szakaszában kiderült, hogy az eredeti bővítési tervtől jelentősen el kell térniük, mert a főhajó mennyezete, boltívei nagyon repedezettek, ezért azokat is le kell bontani. Ezért a Szóts-féle építészeti terveket elvetették s az építkezések további tervezését és lebonyolítását Pozsonyi Zoltán szegedi műépítészre bízta.

Az ünnepélyes alapköletétel 1934. augusztus 12-én volt. Visszahelyezték az 1814-ben, a régi templom építésénél elhelyezett és megtalált alapkövet is. Mindössze néhány fémpenzt találtak egy vörösréz dobozban.

Ezekben a hónapokban, az építkezés ideje alatt rendkívül jó idő volt, így nagyon haladtak a munkával.

A templom december 20-ra készült el annyira, hogy karácsonyra megtörténhetett az ideiglenes használatbavétel. A szertartást Dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök végezte, Sopsich János püspöki irodaigazgató és 20 környékbeli pap részvételével.

Közben már gondoltak az új templom felszerelésére is. Özv. Kántor Jánosné 150 pengő költséggel új oltárképet festetett Takács Antal helybéli festőművésszel. Ez a kép egy Szentháromsággal kiegészült Jézus Szívét ábrázoló kép volt, amelyet a végleges főoltárkép elkészülte után egy mellékoltárra szántak.

Az új oltárra terítőket ajándékoztak: Steiner Lászlóné földbirtokos, dr. Putnoki Miklósné, Klivinyi Zoltánné tanítónő, Fodor Mária és Márta (Hervay-unokák), özv. Szalai Józsefné, Kovács Ágostonné.

Mivel a templom építkezései nem zárultak le, 1935. január 6-án, Vízkereszt ünnepén megalakult a „Róm. Kath. Templomegyesület”, azzal a céllal, hogy a hívek adományaiból sikerül előteremteni a további építkezéshez ill. a templom berendezéséhez szükséges pénzüsszeget. Az előző évben már jegyzett 18 000 pengő összeg így már 34 000 pengő jegyzett összegre emelkedett. 1935. május 1-jén 505 tagja volt az új egyesületnek, a jegyzett adomány összege 83 700 pengőt tett ki. Voltak, akik búzában, kukoricában tették meg felajánlásaikat. A szervezés-gyűjtés legnagyobb apostola, motorja Forgách András kisbirtokos volt. Közben szaporodott az új templom textil-készlete is. Újabb oltárterítőket, miseingeket, karingeket készítették, többek között: Ferenczi Jánosné, Babits Rezsóné, özv. Jurenák Viktorné Hervay Marianne, Babits Elvira.

Az 1935-ös évben folytatódta a templomépítés munkálatai. Elkészültek a bejárati ajtók, a belső három színárnyalatú, fehér-sárga festés, a külső műkö-párkányok, ablakdiszkek, lábazati párkányok és a külső vakolat. Az 1935-ös év végéig 104 000 pengőt fizettek ki a munkálatokért.

Közben a templombelső berendezésének tervei is elkészültek, Barth Ferenc budapesti iparművész készítette azokat. Bár nem egyszerre, hanem évek alatt folyamatosan valósultak meg ezek a tervek.

Az 1935-ös évben azonban egy nagy jelentőségű műalkotás került a templomba. Klivényi Lajos felkereste a Battonya-Tompapusztáról elszármazott, akkor már országosan ismert Molnár-C. Pál festőművészt és felkérte, hogy fesse meg a főoltárképet. A Művész örömmel tett eleget a kérésnek

és még 1935-ben el is készült a munkával. Bár a főoltár építménye még nem készült el, az új szentély falára felkerült a szárnyasoltár-szerűen elkészített 3 nagyméretű kép. Középen a templom titulusát, a Szentháromságot ábrázolta a Művész szokásos ikonográfiai megjelenítésben. E kép alsó részén megfestette az eredeti tervek szerinti, barokkos toronysisakokkal az épülő templomot, amely azonban ily módon máig nem készült el. A központi kép mellé két oldalon az Angyali üdvözlés jelenetét festette meg Molnár-C. Pál. A három nagyméretű képet a Művész ajándékba festette a templom számára. 1936-ban ezért Battonya díszpolgári kitüntetését vehette át. Majd 1939-ben, a templom konszekrálásakor (felszenteléskor) a pápától „Pro Ecclesia et Pontifice” kitüntetést kapott.

Közben 1935-ben Jézus Szíve Leányszövetség, a következő évben Katolikus Legényegylet alakult. Az előbbi Todorán Gizella, az utóbbi Borsos Lajos katolikus igazgató-tanító és Zsilka László tanító vezetésével.

1936. május közepén megkezdődött a régi templom tornyának bontása is. Ugyanakkor elkezdődött a két új torony építése is. A költségek előteremtésével összhangban a keleti torony a tervezett toronysüveg aljáig, 32 méteres magasságban készült el, a másik egyelőre 17 méteres magasságig. A két toronynak külön alapkövetelési ünnepséget tartottak 1936. július 5-én, amelyen részt vett a Megyéspüspök úr, valamint 14 egyházmegyes pap, Fáy István Csanád vármegye főispánja, Tarnay Ivor alispán, valamint 3 – 4 ezer hívő.

Abban az évben is karácsonyig tartottak az építkezések, a nyugati torony is elkészült 32 méter magasságig. Mindkét tornyot ideiglenesen (ma már tudjuk: véglegesen) gúla-alakban egyszerű palafedéssel borították be. A nyugati torony alatt 18 sűrűreggel kriptát építettek. Egy fülke megváltási árát 2000 pengőben állapították meg. 1936-ban 100 000 pengőt fizettek ki az építkezésekre.

1937 májusában folytatódott az építkezés. Elkészültek a templombelső stukkódíszei. Molnár-C. Pál festőművész elkészítette a 4 mennyezeti freskó terveit, színvázlatait és kartonjait is, amelyek megvalósítására akkor nem kerülhetett sor. (E tervek alapján Dusik Péter apátplébános 1994-ben Marosvári György festőművésszel készítette el a négy mennyezeti festményt, >szekkt<).

A templom külső munkálatai az 1937-es év végére gyakorlatilag befejeződtek.

Klivényi Lajos esperes-plébánost Dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök a Marosontúli Főesperesség vezetésével bízta meg, úgy hogy meghagyta az Esperesi Kerület vezetésében is.

Az 1937-es évben, május 31-től június 2-ig Mátraverebélyre szerveztek nagy zarándoklatot. Battonyáról 320 hívő vett részt rajta, Klivényi Lajos főesperes és Tóth László segédlelkész vezetésével.

1937-ben 171 keresztelés, 69 esküvő és 109 temetés volt a battonyai egyházközségben.

Az 1938-as évre a templom készen volt, ugyan a belső berendezésében még számos hiányosság mutatkozott. Ekkor készült el 1700 pengő költséggel 6 kőszobor (Szűz Mária, Szent József, Lisieux-i szent Teréz, Szent Antal, Xavéri szent Ferenc és Assiszi szent Ferenc), majd 1000 pengős költséggel a külső homlokzatra szánt Szent Péter és Pál apostolok szobra, valamint a cementből öntött dombormű-stációk 1800 pengőért. Mindezeket Bakonyi Viktor szegedi szobrászművész készítette. Ugyanő készítette el a főoltár hátfali részét is 9500 pengő költséggel. Magát a főoltárt Barth Ferenc iparművész tervezte és készítette el 9500 pengőért. Ekkor került végleges helyére Molnár-C. Pál szárnyasoltár-szerű főoltárképe is.

Barth Ferenc tervezte és kivitelezte a szószéket 3000 pengőért és a keresztelő kutat 3500 pengőért. A szószék 3000 pengős költségeit Dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök úr adományozta a templomnak.

Barth Ferenc tervei alapján készült el a főoltárra 6 gyertyatartó, a két kandeláber és a kovácsoltvas falikarok.

A főoltár predellumán jobbról és balról egy-egy bronz domborművet Karl Ferenc József szobrászművész készített, az Utolsó vacsora és Krisztus keresztre feszítése jelenetével.

Klivényi Lajos főesperes egy akciót hirdetett: a hívek, az általuk nem használt vagy nélkülözhető arany és ezüst tárgyakat ajánlják fel a templomnak s azokból készítik el a főoltár tabernákulumának (szentségházának) ajtaját. Így régi pénzekből, ékszerekből 182 személytől 4 kilogramm ezüst és 80

dekagramm arany gyűlt össze az adakozásban. Ezekből készült el a szentségház ajtaja, rajta domborműszerűen Krisztus Királyt ábrázolva, a 7 szentség ókeresztény szimbólumával, ékesítve 4 kisebb rubinkővel.

Ugyancsak 1938-ban készült el az első színes üvegablak Barth Ferenc iparművész tervei szerint: Szent István királyt ábrázolja. A végleges belső festést Pintér István helybeli szobafestő végezte el 2300 pengős költséggel fehér színnel, valamint a sárga négy árnyalatával. (Ez az eredeti festés volt egészen 1985-ig.)

24 új templomi pad is készült tölgyfából, Barth Ferenc tervei szerint. A kivitelezést Radics István hódmezővásárhelyi asztalosmester készítette. A padok darabja 200-200 pengőbe került.

A Prépost Úr (akkor még Főesperes) állítólag készíttetett egy mintapadot, amelyet a plébániai irodában helyeztetett el, s aki betért az irodába, azt leültette a padra, hogy kipróbálja, mennyire kényelmes. A buzgó imának nélkülözhetetlen feltétele a jó közérzet és jó körülmények. S a vélemények alapján készültek el a végleges templomi padok, valóban nagyon elfogadhatóan.

A battonyai származású, Gyulay Endre nyugalmazott megyéspüspök egy 2005-ben megjelent, vele készített interjúkötetben így beszél erről: „...Kiváló gyakorlati érzéke volt (a Prépost úrnak- szerk.). A templomi padokat úgy tervezte meg, hogy egy állítható próbapadot helyezett el az irodában, s aki bejött, azzal kipróbáltatta, alkalmas-e benne ülni, térdelni. Több száz próba után rendelte meg a világ legkényelmesebb padjait.” (Félelem nélkül. Pásztorok – Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején, 13. o.)

1938 őszén elkészültek a további padok is, így összesen 54 pad szolgálta az új templomban a híveket.

1939 márciusában P. Réz Márián ferences rendi szerzetes tartott az egyházközségben nagyszabású nagybőjti lelkigyakorlatot, akkor állították fel és áldották meg a Bakonyi Viktor-féle stációkat a templomban. (Ezek most a temetői kápolna előtt vannak felállítva.)

1939. június 4-én történt meg az átépített és bővített templom felszentelési ünnepe. Dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök június 3-án érkezett Battonyára. Este az egyházközség díszközgyűlését rendezték meg, melynek keretében a Megyéspüspök Úr átadta a „Pro Ecclesia et Pontifice” pápai kitüntetését Molnár-C. Pál festőművésznek, Forgách András egyházközségi képviselőnek, aki a legtöbbet tett a templomépítés ügyéért, valamint Dr. Török István ügyvédnek, az egyházközség világi elnökének. Ugyanakkor a Megyéspüspök úr bejelentette, hogy megalapította a *Szentháromságról nevezett battonyai prépostságot*, s e prépostságra Klivényi Lajos főesperes-plébánost nevezte ki. (Prépost úr halálát követően-1975- az Egyházmegyei Hatóság nem adományozta oda a kitüntető címet senkinek sem.)

A templomszentelési ünnepség június 4-én, vasárnap reggel 8 órakor kezdődött. A hívek és a vendégek a templom és a Városháza között felállított táborigyűlés körüli helyezkedtek el. Kb. 2000 ülőhelyet is elkészítettek. Az ünnepség menetét Merksz Elemér szegedi hitoktató, volt battonyai káplán ismertette, a téren felállított hangszórók segítségével. Mintegy 5 000 személy volt jelen. 22 pap vett részt a szertartáson. A Főpásztor szentelt olajjal (krizmával) 12 helyen, a 12 apostolra utalva, megkent a templom falait (ma is látható a templomban a konszekrálás helyén egy-egy kis márvány kereszt). A főoltár felszentelésekor az ún. oltárköben pedig elhelyezte Szent Purpuratus és Szent Redempta ókori római vértanúk csont-ereklyéit.

Glattfelder Gyula megyéspüspök úr a templomszentelést követően a Historia Domusban a következő, saját kezű bejegyzést írta: „A példás lelkipásztori buzgalom és páratlan áldozatkészség eredményeként felépült monumentális templomot nagy lelki örömmel szenteltem fel. Ugyanakkor gyönyörködtem a hívek buzgalmán és a létesült társadalmi és karitatív műveken, amelyek mintát szolgáltatnak mindenkinek. 1939. jún. 5. +Gyula püspök” Klivényi Lajos prépost, főesperes, plébános számára ez a legnagyobb elismerés volt.

Az ünnepek után a Prépost úr nagy átalakításokba kezdett a plébánia épületében is. Bár az volt a szándéka, hogy a tervezett Kultúrház megépítését követően egy új plébániát is építtet. Az ebédlőből és a konyhából, ezeket egybenyitva egy új, nagy ebédlőt alakított ki, egy elegáns üvegfal segítségével lehetett a teret növelni, vagy kisebbiteni. A káplán-folyosót meghosszabbította, egy új

káplánszobát építtetett, valamint új, udvarról nyíló konyhát és mellékhelyiségeket.

Alig lett készen a templom, máris a tervezett Katolikus Népház (a mai Kultúrház) építkezései foglalkoztatták a Prépost urat. Püspöki engedéllyel az egyházközség a Vincze-alapítványból eladott 70 kishold földet, hogy az építkezéseket elindíthassák.

1940-ben az elkészült Barth Ferenc-féle tervek alapján megrendelték a már 1938-ban elkészült Szent István királyt ábrázoló színes üvegablakok mellé a további ablakok képeit. A budapesti Palka-cég készítette el jobb kéz felől Szent Gellért püspök, (Szent István király), Szent Imre herceg, bal oldalon Árpádházi szent Margit, Szent László király, Árpádházi szent Erzsébet alakját, Az új kereszthajóba került jobb kéz felől a Magyarok Nagyasszonya, bal kéz felől pedig Kapisztrán szent János üvegfestménye. A kóruson pedig két kisebb ablakon Szent Cecília és Dávid király alakját jelenítették meg. S ugyancsak 1940-ben az egyházmegyében szinte úttörő-módon hangerősítő készüléket állítottak be, 16 hangszóróval.

A templom kántora Gémes István helyett Lele Ferenc okleveles kántortanító lett.

1940. decemberében újabb 30 kishold földet értékesítettek, hogy a közben épülő Katolikus Népház (Kultúrház) munkálatai haladjanak, majd a következő, 1941-es évben, a befejezéshez ismét 30 hold szántót értékesítettek. A Kultúrház 1941-ben elkészült. Az egyházközségnek mintegy 130 hold földjébe került. Ez a tény nem támasztja alá azt a Battonyán még napjainkban is itt-ott élő hiedelmet, hogy a Kultúrházat a „battonyai nép” építtette. A Kultúrház elkészültét követően, a telkének növelése érdekében 5000 pengőért még megvásárolták Babits Rezső szomszédos telkét, valamint a községi orvos telkéből is egy darabot. Így létesült a Kultúrház kocsibejárója. 2 év múlva, 1943-ban pedig Prépost úr kiegészítette a Katolikus Népházat egy zárt és fűthető tekepályával.

Mivel a templom belső berendezése még nem volt teljesen készen, a kereszthajóba 1940-ben készült el a két mellékoltár: jobb oldalon fehér karrarai márványból Szűz Mária-oltára, bal oldalon piszkei vörös márványból a Jézus Szíve-oltár, egyelőre a régi templom szobraival.

Ugyancsak 1943-ban készült el a négy gyóntatószék Barth Ferenc iparművész tervei szerint. Mák Mátyás battonyai asztalosmester munkáját dicséri. 13 600 pengőbe került.

Érdemes és érdekes megjegyezni, hogy ezekben az években a Battonyai Római Katolikus Népiskolába 436 gyermek járt. Az igazgató-tanító Boros Lajos volt. A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek római katolikus polgári leányiskolájába pedig 150 rendes és 60 magántanuló járt. A polgári iskola igazgatója Moór Mária Xavéria nővér volt.

1944-ben készült el a kereszthajó két mellékoltárára szánt két szobor, Nagy Kovács Mária szobrászművész alkotásai. A Mária szobrot fehér karrarai márványból, a Jézus Szíve szobrot pedig piszkei vörös márványból faragta az alkotó. A háborús idők miatt azonban csak 1945 októberében kerültek Battonyára. Egy helybéli fuvaros szállította le a fővárosból 25 kg. zsír fuvarkölség fejében.

E közben már folyt a II. világháború. Az oroszok előrenyomulásával Dr. Hamvas Endre megyéspüspök Klivényi Lajos prépost-főesperest bízta meg az egyházkormányzati feladatok ellátásával a battonyai, eleki és felsőcsanádi esperesi kerületekben, arra az esetre, ha a lelkipásztorok a közlekedés, posta, telefon esetleges hiányában nem tudnának kapcsolatba lépni az egyházmegyei hatósággal.

1944. augusztus 31-én leszerelték és hadi célokra elrekvirálták a torony 4 harangja közül a legrégebbit, a Hönig Frigyes aradi harangöntő által 1860-ban készített 240 kg. súlyú harangot. (Azóta sem sikerült pótolni.)

A háború befejeződése után a sok építkezés és költséges kiadások után is maradt az egyházközségnek 190 hold földje. A Csanád megyei földbirtokrendező tanács határozata alapján csak a 100 holdon felüli birtok maradhatott meg az egyházközség tulajdonában.

1946-ban elkészültek a templom új stációi. A mellékoltárok szobrait készítő Nagy Kovács Mária szobrászművész mázas-majolika domborművekben alkotta meg Jézus keresztútjának 14 állomását. A művészi munkát a kezdődő nagy infláció miatt 5 kishold föld árban állapították meg. Az addigi, Bakonyi Viktor által készített stációkat később a temetőben állították fel, ma is ott láthatóak.

A háború után, 1947-ben kiadott Egyházmegyei Névtár szerint Battonyának 8 909 regisztrált

katolikus híve volt. A Prépost úr mellett 3 segédlelkész működött az egyházközségben: Singer Ferenc, Bacsilla Sándor és Csonka Ferenc.

Az 1940-es évek második fele a kommunista diktatúrába való átmenet időszakára volt. A Prépost úr jól látta és valószínűleg tudta is, hogy mi várhat rá, ill. az egyházra országosan, de Battonyán is. Mégis rendületlenül folytatta építő tevékenységét.

1948 nyarán megtörtént az egyházi iskolák államosítása. Erre a sorsra jutott a nagyszerűen működő battonyai katolikus népiskola és a polgári leányiskola is. Ez utóbbiból az apácákat kitiltották, bár a szerzetesrendeket még egy ideig megtűrték, majd 1950-ben őket is szétzavarták (a szó szoros értelmében!).

1949-ben megkezdődött a gyűjtés az új templomi orgonára, amely 1951-ben készült el. Gonda Nándor orgonaművész készítette a terveket, a munkálatokat a budapesti Rieger-orgonaépítő cég végezte el. Az új orgonának három játszóasztala (manuál) és 32 változata (regisztere) készült el. Az egykori Csanádi Egyházmegye második legnagyobb orgonája lett a battonyai, a szegedi Dóm orgonája után. (Később Szeles Sándor apát-plébános még egy játszóasztalt készített, amelyet a kereszthajóban helyeztek el.)

Molnár-C. Pál festőművész 1950-ben egy Szent Filoménát, 1951-ben pedig egy Szent Goretti Máriát ábrázoló olajfestményt ajándékozott a templomnak.

1951-ben még egy nagy érvágásban volt része a battonyai egyházközségnek: az egyházi tulajdonban addig meghagyott földeket végleg államosították. Erre a sorsra jutott az egykori Vincze-alapítványból megmaradt 90 hold szántó is. S ezzel végleg szinte lehetetlenné tették az egyházközség további gyarapodását, amelyet korábban a meglévő egyházi földek biztosítottak.

Ugyanerre a sorsra jutott az alig pár éve elkészült és használatba vett Katolikus Népház, azaz a Kultúrház is. Minden kártalanítás nélkül a kommunista hatóságok elkönfiskálták. (A Kultúrház 1990-ben visszakerült az egyházközség tulajdonába, majd 2007-ben megvásárolta az Önkormányzat. Helyette készült el Katolikus Közösségi Házként az ún. Borsos-iskola épülete 2008-ban.)

Így érkezett el az 1952-es év. Klivényi prépost óriási tekintélye, az a munka, amelyet közel két, nagyon nehéz évtized alatt végzett, egyre irritálóbbá tette őt a helyi kommunista hatalmasságok szemében. Ő is bekerült az egyház, az egyházi személyiségek ellen folytatott hajszába, üldözések sorába. Mindszenty bíboros-hercegprímás már börtönben volt, papok és szerzetesek százai (ha nem ezrei) ellen indult politikai hajsza.

Kikezdték a Prépost urat is. Őt okolták az egyre mélyülő gazdasági válság miatt, az abból fakadó népi elégedetlenségek időnkénti megnyilvánulásaiért. Bár ezek nyilvánvalóan politikai indíttatásúak voltak, hogy megtörjék az egyház tekintélyét. Ki is gondolhatta komolyan, hogy az egyháznak akkor, 1952-ben, de korábban is bármikor, bármiféle ráhatása lett volna a gazdasági folyamatok alakulására? Vagy, hogy a battonyai prépost-plébános lehet felelős a rossz termés, avagy a hatékony beszolgáltatások elmaradása miatt, a padlássöprések elleni tiltakozások miatt 1951-ben és 52-ben?

Klivényi Lajos prépost úr a szó legnemesebb értelmében Úr volt. Ezért, avagy ideje már nem volt rá, nem készített feljegyzéseket azokról az atrocitásokról, amelyek őt abban az évben érték. A még élő battonyai katolikus idős emberek azonban, akik végigszenvedték azokat az éveket, bőséges emlékekkel bírnak (és időnkénti beszámolókkal is). Pl. egy nagy tüntetést szerveztek a kommunisták a templom ill. a plébánia elé. A megtévesztett, jobbára primitív elemek csákányokkal, fejszékkel vonultak (lehetek akár több százan is!) fel. A kapukat döngetve ordítottak: „Gyere ki Lajos!”(sic!) És készenlétben álltak akár a meglincselésre is...

A kommunista hatóságok egyértelműen tudomására hozták, hogy a továbbiakban nem kívánatos személy Battonyán. Ha itt marad „államellenes izgatással” bíróság elé állítják és börtönbe csuktatják. Puja Frigyes akkor már megyei kommunista „hajjakend”, később nagykövet, majd külügyminiszter a következő évtizedekben állítólag többször emlegette, hogy ő a Prépost úrnak köszönheti, hogy tanulhatott, nyomdász inasból lett, ami lett...mégsem tett egyetlen gesztust sem akkor, sem később az érdekében!

Az inzultusok, atrocitások odáig mentek, hogy Klivényi prépost úr felajánlotta lemondását a battonyai plébánosságról az Egyházmegyei Hatóságnak. Az egyházmegye, kényszeredetten, de

elfogadta és egy ún. cambiumot (plébánoscserét) ajánlott: 1952. április 7-én Boros József kevermesi plébános lett Battonya új plébánosa, Klivényi Lajos pedig Kevermesre került.

Klivényi Lajos battonyai plébánosi ideje alatt a következő személyek voltak segítők a lelkipásztori munkában, segédlelkészként vagy hitoktatóként: Merksz Elemér (később apát-kanonok, püspöki helynök), Kovács Lajos, Werner Dezső (később kanonok), Helter László, Dr. Müller Antal, Perényi József (később jezsuita szerzetes), Békési István (később jezsuita szerzetes), Tóth László, Halápi József, Dr. Szilas József (később szemináriumi rektor, apát, nagyprépost), Solymos László, Fülöp István, Körmendi Sándor, Lakos Endre, Singer Ferenc, Dávid Lajos, Bacsilla Sándor, Csonka Ferenc, Holló István, Rokonai Béla. Az ő lelkipásztori működési idején a battonyai egyházközségből papok lettek: 1937-ben Fülöp István, 1953-ban Gyulay Endre (majd 1987 -2006. között Szeged-Csanádi megyéspüspök) és 1954-ben Hári Lajos. (Bár utóbbi kettő pappá szentelési évében prépost úr már nem volt Battonya plébánosa.)

1952-től 1975-ig

A kommunisták természetesen mégsem tartották be a szavukat. Alig hogy Kevermesre költözködött a Prépost úr, mégis bíróság elé állították és koholt vádakkal 1952. aug. 4-től 1 évre és 10 napra börtönbe csukták. A plébánia vezetését addig Szeles Sándor segédlelkész vette át ideiglenesen. A Prépost úr ekkor már 65 éves volt. A börtönből 1953. augusztus 17-én szabadult s nyugalomba vonulásáig, 1972-ig volt Kevermes plébánosa.

Számára a battonyai évek voltak a legtermékenyebbek. Tehetsége, szívóssága, intelligenciája és széles látóköre tette alkalmassá nagy és maradandó alkotások létrehozására.

A börtönből való kiszabadulása után valószínűleg nagyon megtört. A mindenkori segédlelkészével továbbra is lelkiismeretesen és precízen végezte a lelkipásztori teendőket, de nagyot alkotni már nem tudott, a sajátos politikai helyzet miatt, valamint az általános elszegényedés miatt nem is lehetett.

Klivényi Lajos 1959. június 29-én érkezett el pappá szentelése 50. évfordulójához, azaz aranymiséjéhez. A battonyai községi hatóságok -nagy kegyel- megengedték neki, hogy egyetlen napra visszatérjen Battonyára és június 28-án az általa építtetett templomban bemutassa aranymiséjét. Ekkor már Szeles Sándor volt a battonyai plébános és kerületi esperes.

Ezekben az években a battonyai egyházközség a kevermesi templomnak ajándékozta a régi battonyai templom Szentháromságot ábrázoló oltárképét, valamint a Xavéri szent Ferenc mellékoltárának oltárképét. A két kép a kevermesi templom szentélyének a falára került.

1961-ben tatarozták a templom külsejét, 1965-ben pedig Szeles Sándor battonyai apát-plébános Kevermesnek ajándékozott a battonyai templomból 2 mázas-majolika domborművet, amelyeket Nagy Kovács Mária szobrászművész alkotott és az egyik Szent X. Pius pápát, a másik Vianney szent Jánost ábrázolta.

Klivényi Lajos kitűnő hallással rendelkezett, maga is játszott harmóniumon. Így szabadidejében tehetséges helybeli gyerekekkel foglalkozott, zenére tanította őket. Tőlük is precizitást követelt meg.

Klivényi prépost úr 1969. június 29-én mutatta be Kevermesen, majd Battonyán is gyémántmiséjét, pappá szentelése 60. évfordulóján. Erre az alkalomra készítette el Nagy Kovács Mária szobrászművésszel a kevermesi templom új keresztúti sorozatát mázas-majolikából, amelyet a gyémántmise alkalmával áldott meg az azon részt vevő Dr. Udvardy József megyéspüspök.

A Prépost úr elfáradt, kérte nyugalomba vonulását. Ez meg is történt 1970. február 17-i dátummal. Dusik Péter segédlelkész vette át a kevermesi plébánia vezetését. A nyugalomba vonult lelkipásztor néhány hónapig még Kevermesen lakott, de október 28-án a székesfehérvári Papi Otthonba költözött. Aki egész életét ezen a vidéken, Battonyán és környékén élte le, öreg és beteg napjaira egy idegen, távoli világba csöppent bele. Nem tudott beilleszkedni abba a millióbe, így egy idő után korábbi házvezetőjének és testvérének, Polacsek Teréznek és Piroskának végegyházi otthonába költözött. Ők gondoskodtak róla halála napjáig.

Klivényi Lajos c. prépost, kiérdemesült főesperes, nyugalmazott kevermesi plébános igen szép kort, 88 évet megérve, 1975. június 23-án hunyt el. Temetésére június 26-án került sor az általa építtetett battonyai Szentháromság plébániatemplom kriptájában. Itt alussza örök álmát, a feltámadás reményében! Temetési szertartását Dr. Udvardy József csanádi püspök végezte mintegy 80 pap segédletével, nagy gyászoló tömeg részvételével. A temetési szertartáson beszédet mondott Szeles Sándor apát-kanonok, püspöki irodaigazgató. A gyászszertartást Dusik Péter esperes-plébános szervezte meg.

A temetést követően a templom főbejárati ajtaja mellett egy márványtablán állítottak emléket az építő főpaprak, rajta Klivényi Lajos egykori tanítványának, Verba Imre Pozsonyban élő szobrászművésznek a főpap profilját megőrkítő bronz-plakettjével.

Epilógus

Emlékezésünkben már hivatkoztunk a battonyai születésű Gyulay Endre nyugalmazott szeged-csanádi megyéspüspökkel készített interjú kötetre, amely 2005-ben jelent meg a Szent István Társulat kiadásában, *Félelem nélkül* címmel. EA könyvből gy rövid részlet zárja a mi kis megemlékezésünket.

A kötet szerkesztője, Szerdahelyi Csongor kérdezi a Püspököt:

-*Milyen ember volt a prépost úr, vagyis a battonyai plébános?*

(A Püspök válasza:)

- Nagyon komoly lelkipásztor volt, aki szabadsága idején mindennap hazatelefonált, hogy történte valami a faluban. Naprakész akart lenni a község életében. Buzgósága a székesegyháznak is beillő mai battonyai templom felépülésében mutatkozott meg. 1938-ban lett készen a templom. Eladott az egyház földjéből is, ami akkor még nem volt divat, hogy minél szebb templomunk lehessen. Kiváló gyakorlati érzéke volt...Az építkezés végén, elismerésként kapta meg a számára létrehozott kitüntető címet, a battonyai prépostságot. Ő példakép volt a maga korrektségével, higgadtságával...

Források

A battonyai Római Katolikus Egyházközség anyakönyvei, Historia Domusa és levéltára

Bajnai Beke István: A battonyai Római Katolikus Egyházközség története (2001 – 2006.)

Pelle Ferenc: A 150 éves kevermesi római katolikus plébánia és templom története (1985.)

Gyulay Endre. Félelem nélkül – Pásztorok, Magyar apostolutódok a harmadik évezred elején (2005.)

Hetényi Varga Károly: Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában II. (1994.)